

POSTANOWIENIE Z DNIA 26 SIERPNI 2004 R.

I KZP 11/04

Prowadzenie w stanie nietrzeźwości pojazdu mechanicznego w ruchu lądowym, wodnym lub powietrznym, wbrew wcześniej orzeczonemu zakazowi prowadzenia takiego pojazdu, stanowi jeden czyn, wypełniający znamiona przestępstwa określonego w art. 178a § 1 k.k. i art. 244 k.k.

Przewodniczący: Prezes SN L. Paprzycki (sprawozdawca).

Sędziowie SN: W. Kozielowicz, A. Deptuła.

Zastępca Prokuratora Generalnego: R. A. Stefański.

Sąd Najwyższy w sprawie Grzegorza Z., po rozpoznaniu przekazanego na podstawie art. 441 § 1 k.p.k. przez Sąd Okręgowy w E., postanowieniem z dnia 18 marca 2004 r., zagadnienia prawnego wymagającego zasadniczej wykładni ustawy:

„Czy zachowanie sprawcy kierującego pojazdem w stanie nietrzeźwości lub po użyciu środka odurzającego, w stosunku do którego wcześniej Sąd prawomocnie orzekł tytułem środka karnego, bądź zabezpieczającego zakaz prowadzenia pojazdów stanowi dwa odrębne czyny zabronione, jeden określony w art. 244 k.k., drugi zaś w art. 178a § 1 lub 2 k.k., czy też jedno przestępstwo kwalifikowane z art. 178a § 1 lub 2 k.k. w zb. z art. 244 k.k. w zw. z art. 11 § 2 k.k.”

p o s t a n o w i ł o d m ó w i ć podjęcia uchwały.

UZASADNIENIE

Przekazane zagadnienie prawne zostało przedstawione w następującej sytuacji procesowej.

Sąd Rejonowy w D., wyrokiem z dnia 11 grudnia 2003 r., uznał m. in. Grzegorza Z. za winnego tego, że w dniu 14 lipca 2001 r., pomimo orzeczonego wyrokiem Sądu Rejonowego w D. z dnia 3 stycznia 2001 r. zakazu prowadzenia wszelkich pojazdów mechanicznych na okres 3 lat, kierował samochodem marki Mazda 323, będąc w stanie nietrzeźwości – 3 promile zawartości alkoholu we krwi, tj. popełnienia przestępstwa określonego w art. 178a § 1 k.k. w zb. z art. 244 k.k. w zw. z art. 11 § 2 k.k., oraz za winnego drugiego czynu zakwalifikowanego z art. 18 § 2 k.k. w zw. z art. 239 § 1 k.k., za które wymierzył mu kary po 10 miesięcy pozbawienia wolności i orzekł karę łączną roku pozbawienia wolności, której wykonanie warunkowo zawiesił na okres próby 3 lat. Na podstawie art. 71 § 1 k.k. Sąd orzekł wobec oskarżonego grzywnę w wysokości 50 stawek dziennych, ustalając wysokość jednej stawki na 10 zł.

Od tego wyroku apelację wniósł, na niekorzyść oskarżonego Grzegorza Z., oskarżyciel publiczny tylko co do rozstrzygnięcia o karze. Zarzucił błąd w ustaleniach faktycznych przyjętych za podstawę „zastosowania (...) warunkowego zawieszenia kary (...) poprzez błędne uznanie”, że zachodzi tzw. pozytywna prognoza kryminologiczna wobec oskarżonego (na rozprawie apelacyjnej oskarżyciel sprecyzował ten zarzut w ten sposób, że „stanowi on rażąco niewspółmierność kary”), a także „niesłuszne niezastosowanie przez Sąd” środków karnych: zakazu prowadzenia pojazdów mechanicznych, określonego w art. 42 § 2 k.k. i świadczenia pieniężnego, określonego w art. 499 § 1 k.k. [zapewne chodzi o art. 49a § 1 k.k. – przyp. SN]. Podnosząc te zarzuty, oskarżyciel wniósł o „uchylenie warunkowego

zawieszenia orzeczonej (...) łącznej kary pozbawienia wolności” i orzeczenie wskazanych środków karnych.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Sąd odwoławczy, stosownie do art. 441 § 1 k.p.k., może przekazać Sądowi Najwyższemu do rozstrzygnięcia zagadnienie prawne wymagające zasadniczej wykładni ustawy, jeżeli spełnione są łącznie następujące przesłanki: sąd rozpoznaje środek odwoławczy, przedmiotem przekazania jest zagadnienie prawne, które wymaga zasadniczej wykładni ustawy, wyłoniło się ono przy rozpoznawaniu środka odwoławczego, a jego wyjaśnienie jest niezbędne dla rozstrzygnięcia sprawy (por. R. A. Stefański: Instytucja pytań prawnych do Sądu Najwyższego w sprawach karnych, Kraków 2001, s. 264; orzeczenia Sądu Najwyższego cyt. w R. A. Stefański – Przegląd uchwał Izby Karnej Sądu Najwyższego w zakresie prawa karnego procesowego za 2003 rok, WPP 2004, nr 2, s. 119-121 oraz postanowienie z dnia 26 lutego 2004 roku, I KZP 41/03, niepubl.).

W wypadku pytania prawnego przedstawionego w tej sprawie przez Sąd Okręgowy w E. nie zostały spełnione wszystkie określone wyżej przesłanki.

W pierwszej kolejności wskazać należy, na co słusznie zwraca się uwagę we wniosku Prokuratury Krajowej, że Sąd odwoławczy sformułował zagadnienie w taki sposób, iż w istocie zmierza do uzyskania odpowiedzi, jakie przepisy należy zastosować do ustalonego w sprawie stanu faktycznego, i już tylko z tego powodu podjęcie uchwały jest niemożliwe.

Co ważniejsze jednak, czego nie dostrzega przede wszystkim Sąd Okręgowy w E., wyjaśnienie przedstawionego zagadnienia prawnego jest niedopuszczalne także dlatego, że nie ma ono żadnego znaczenia dla rozstrzygnięcia sprawy, w której zostało przedstawione. W układzie procesowym, istniejącym w niniejszej sprawie, Sąd odwoławczy ma ograniczoną możliwość orzekania na niekorzyść oskarżonego, a taki charakter miałyby

niewątpliwie zmiana orzeczenia, polegająca na skazaniu oskarżonego za dwa przestępstwa, przy przyjęciu, że zachowanie to stanowi dwa odrębne czyny, pozostające w zbiegu realnym. Zgodnie z art. 434 § 1 k.p.k., sąd drugiej instancji może orzec na niekorzyść oskarżonego w razie wniesienia na jego niekorzyść środka odwoławczego, a jeżeli pochodzi on od podmiotu profesjonalnego – dodatkowo w razie stwierdzenia podniesionych uchybień. W tej sprawie oskarżyciel publiczny podnosi tylko zarzut obrazy prawa materialnego (art. 42 § 2 k.k. i art. 49a § 1 k.k. – przez nieorzeczenie odpowiednich środków karnych) i rażącej niewspółmierności kary (przez błędne zastosowanie warunkowego zawieszenia wykonania kary), natomiast w żadnej mierze nie kwestionuje prawidłowości ustalenia przez Sąd Rejonowy, że zachowanie oskarżonego stanowiło jeden czyn i w konsekwencji zastosowania art. 11 § 2 k.k., co było podstawą przypisania oskarżonemu przestępstwa, kwalifikowanego z art. 178a § 1 k.k. w zb. z art. 244 k.k. w zw. z art. 11 § 2 k.k. Treść środka odwoławczego przekonuje zatem o tym, że sformułowane zagadnienie prawne pozostaje bez związku z rozstrzygnięciem sprawy przez sąd odwoławczy.

Rozważenia wymaga jednak także czy – w razie ewentualnego uznania, że zachowanie oskarżonego stanowi dwa czyny – sąd odwoławczy mógłby zmienić wyrok z urzędu, niezależnie od granic zaskarżenia i podniesionych zarzutów. W okolicznościach niniejszej sprawy podstawy takiej nie stanowi ani art. 439 k.p.k., ani art. 440 k.p.k. Pozostaje jedynie art. 455 k.p.k., który pozwala sądowi odwoławczemu, niezależnie od granic zaskarżenia i podniesionych zarzutów, na poprawienie błędnej kwalifikacji – nawet na niekorzyść oskarżonego, jeśli tylko na jego niekorzyść wniesiony został środek odwoławczy. Pomijając to czy zmiana orzeczenia przez skazanie oskarżonego za dwa przestępstwa pozostające w zbiegu realnym w miejsce skazania za jeden czyn w warunkach art. 11 § 2 k.k. byłaby jeszcze „poprawieniem” kwalifikacji czy już poza „poprawienie” wykraczała-

by, należy wskazać, że w takiej sytuacji nie zostałby spełniony wymóg, który warunkuje zastosowanie instytucji określonej w art. 455 k.p.k., a mianowicie: „nie zmieniając ustaleń faktycznych.”. Uznanie, że sprawca popełnił jeden albo więcej czynów, choć ma charakter ocenny, należy niewątpliwie do czynionych w sprawie ustaleń faktycznych. Dopiero ustalenie tej okoliczności (liczby popełnionych czynów) pozwala na dokonanie subsumpcji prawnej, w szczególności na podjęcie decyzji co do zastosowania norm o rzeczywistym zbiegu przepisów ustawy (art. 11 k.k.) albo o realnym zbiegu przestępstw (art. 85 i art. 86 k.k.). W tym zakresie Sąd Najwyższy nie podziela zapatrywania Sądu Apelacyjnego w K., że „stwierdzenie zbiegu kumulatywnego jest postąpieniem z zakresu subsumpcji prawnej, a nie orzeczeniem co do faktów. Jest to bowiem pochodna uznania określonego zespołu zachowań fizycznych za jeden czyn, bądź kilka czynów, zatem działaniem organu procesowego wywodzącym się z przepisu art. 1 i 10 § 1 k.k. [obecnie art. 1 i 11 § 1 k.k. – przyp. SN]” (zob. uzasadnienie wyroku z dnia 14 sierpnia 1997, II AKa 113/97, str. 9; teza tego orzeczenia, opublikowana w KZS 1997, nr 8, poz. 40, jest kwintesencją poglądów zaprezentowanych w uzasadnieniu). Co prawda, pierwsza część przytoczonego fragmentu uzasadnienia jest słuszna (w tym bowiem zakresie sąd działa w ramach ustalonego już stanu faktycznego), jednak błędność zaprezentowanego poglądu wynika z drugiej jego części. Ocena czy określony zespół zachowań fizycznych stanowi jeden albo więcej czynów, nie jest przedmiotem regulacji art. 11 k.k. i wobec tego nie może być postrzegana jako rozstrzygnięcie co do prawa, lecz co do faktów. Zastosowanie powołanego przepisu jest uzależnione od uprzedniego stwierdzenia, że sprawca popełnił jeden czyn – to zaś należy tylko do sfery ustaleń faktycznych, nawet jeśli mają one charakter ocenny (z wyjątkiem wypadku określonego w art. 12 k.k. – ta ocena ma bowiem także charakter prawny).

Poza wszelkimi rozważaniami Sądu Najwyższego musiały też pozostać kwestie podnoszone przez Sąd Okręgowy, dotyczące zakazu prowadzenia pojazdów jako środka zabezpieczającego i czynów opisanych w art. 178a § 2 k.k., jako niemające żadnego związku ze sprawą rozpoznawaną w postępowaniu odwoławczym (w tej sprawie nie orzeczono zakazu prowadzenia pojazdów jako środka zabezpieczającego ani nie zachodzi taka potrzeba, a czyn przypisany oskarżonemu nie stanowi występku określonego w art. 178a § 2 k.k.)

Jedynie na marginesie zauważyć można, że w świetle powszechnie przyjętych w doktrynie i orzecznictwie kryteriów ustalania jedności czynu (wyodrębnienie zintegrowanych zespołów aktywności sprawcy, zwartość miejsca i czasu oraz tożsamość motywacji sprawcy), przedstawione „zagadnienie prawne” nie nasuwa żadnych wątpliwości, że prowadzenie w stanie nietrzeźwości pojazdu mechanicznego w ruchu lądowym, wodnym lub powietrznym, wbrew wcześniej orzeczonemu zakazowi prowadzenia takiego pojazdu, stanowi jeden czyn, wypełniający znamiona przestępstwa określonego w art. 178a § 1 k.k. i art. 244 k.k. Zachowanie takie charakteryzuje się nie tylko jednością aktywności podjętej przez sprawcę (prowadzenie pojazdu), ale także – wynikającą z niej – jednością miejsca i czasu (może to być także pewien okres czasu). Sprawca nie może bowiem, jednocześnie prowadząc samochód i będąc w stanie nietrzeźwości, nie naruszać orzeczonego wobec niego zakazu prowadzenia pojazdów i odwrotnie – nie może, będąc w stanie nietrzeźwości, prowadzić pojazd wbrew zakazowi, nie naruszając podstawowej zasady ruchu drogowego – zakazu prowadzenia pojazdu w stanie nietrzeźwości. W takiej sytuacji, także kwestia tożsamości motywacji sprawcy nie pozostawia żadnych wątpliwości.

Konkludując, niezależnie od prawidłowości ustaleń faktycznych Sądu Rejonowego i abstrahując od zasadności podnoszonych w postanowieniu Sądu Okręgowego wątpliwości, kwestia przedstawiona w pytaniu prawnym

nie ma znaczenia dla rozstrzygnięcia sprawy w postępowaniu odwoławczym, stąd też, zgodnie z art. 61 § 1 ustawy z dnia 23 listopada 2002 roku o Sądzie Najwyższym (Dz. U. Nr 240, poz. 2052 ze zm.), Sąd Najwyższy postanowił odmówić podjęcia uchwały.